

Asia: VN/35745/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle opintoetuslaiksi ja eräiksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksen yleiset tavoitteet

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa esitysluonnoksen tavoitteita turvata opiskeluaikaista toimeentuloa sekä vahvistaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien opiskelijoiden asemaa, vähentää alaikäisten velkaantumista ja turvata perheellisten opiskelijoiden asemaa.

2. Opintorahan, asumislisän ja opintolainan valtiontakauksen myöntäminen ja määrät

-

3. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika muissa kuin korkeakouluopinnoissa

-

4. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika korkeakouluopinnoissa

-

5. Huoltajakorotus

-

6. Oppivelvollisen erityinen asumislisä ja koulumatkatuki

-

7. Opintolainan myöntäminen ja valtiontakaus

-

8. Luottolaitoksen velvollisuudet ja opintolainan takaisinmaksun vaatiminen

-

9. Korkeavustus

10. Opintolainahyvyty

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota esitysluonnoksessa käytettävään terminologiaan viitattaessa vanhempainvapaisiin sekä -päivärahoihin (vrt. esim. lakiehdotuksen 51 §:n 1 momentin 3 kohta). Vuoden 2022 perhevapaaudistuksen myötä vanhempainpäivärahoja sekä -vapaita koskevassa lainsäädännössä (sairausvakuutuslaki (1224/2004), työsopimuslaki 55/2001) ei enää esiinny "äitiys- ja isyysvapaa"- termejä. Hallituksen esityksen terminologiaa tulisi tältä osin muuttaa. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa käytettäväksi muotoa (sairausvakuutuslain mukainen) vanhempainpäiväraha, joka kattaisi sekä nykyiset että vanhan lain mukaiset päivärahat. Vanhan lain mukaiset vanhempainpäivärahat on hyvä vielä olla mukana niiden tilanteiden varalta, joissa aiemmin äitiys- ja isyysrahaa saaneilla on vielä oikeus opintolainahyvitykseen.

11. Takausvastuulain ja sen perintä

12. Muut liitelait

Esitysluonnoksen mukaan opintoetuslain 96 §:ssä säädettäisiin oppimateriaalilisää koskevasta siirtymäsäännöksestä, jonka mukaan "Henkilöllä, joka on aloittanut opintonsa ennen 1 päivää elokuuta 2027, on oikeus kumotun opintotukilain 11 a §:n mukaiseen oppimateriaalilisään kyseisten opintojen päättymiseen asti". Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että esitysluonnoksen lakiehdotuksessa nro 6 eli laissa yleisestä asumistuesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta tulisi säätää voimaantulosäännöksessä opintoetuslakia vastaavanlaisesti, että oppimateriaalilisää ei otettaisi asumistukea laskettaessa tulona huomioon myöskään niillä, jotka saavat opintoetuslain 96 §:n perusteella oppimateriaalilisää opintojen päättymiseen saakka.

13. Esityksen vaikutusarviot

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota esitysluonnoksessa käytettävään terminologiaan viitattaessa vanhempainvapaisiin sekä -päivärahoihin (vrt. esim. "Pääasialliset vaikutukset"-otsikon ja sen alaotsikon "Vanhempien tulorajat" alla s. 40 esitetty, s. 56, otsikon "Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen" alla esitetty). Vuoden 2022 perhevapaaudistuksen myötä vanhempainpäivärahoja sekä -vapaita koskevassa lainsäädännössä (sairausvakuutuslaki (1224/2004), työsopimuslaki 55/2001) ei enää esiinny "äitiys- ja isyysvapaa"- termejä. Hallituksen esityksen terminologiaa tulisi tältä osin muuttaa. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa käytettäväksi muotoa (sairausvakuutuslain mukainen) vanhempainpäiväraha, joka kattaisi sekä nykyiset että vanhan lain mukaiset päivärahat. Vanhan lain mukaiset vanhempainpäivärahat on hyvä vielä olla mukana niiden tilanteiden varalta, joissa aiemmin äitiys- ja isyysrahaa saaneilla on mahdollisesti vielä oikeus opintolainahyvitykseen.

14. Muita huomioita

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota nykytilan arvioinnissa s. 32 otsikon "Opintotukiaika" alla esitettyyn toimeentulotukea koskevaan kuvaukseen, jossa kerrotaan toimeentulotukilain muutoksesta opiskelijoita koskien. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että

toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) opiskelijoita koskevan muutoksen voimaantuloaika on kuvattu esitysluonnoksessa virheellisesti. Toimeentulotuesta annetun lain muutokset tulivat voimaan 1.2.2026.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että vaikka esitysluonnoksen mukaan opintotukilaki kumottaisiin ja uuden opintoetuslain säätämisen myötä oppimateriaalilisää ei enää maksettaisi, esitysluonnoksessa ei kuitenkaan ehdoteta muutosta toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n 2 momentin 8 kohtaan, jossa on säädetty siitä, ettei tuloina kuitenkaan oteta huomioon opintotukilain (65/1994) 11 §:n 7 momentin mukaan maksettavaa opintorahan oppimateriaalilisää. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että kyseisen toimeentulotuesta annetun lain lainkohdan kumoaminen lisättäisiin liitelakina hallituksen esitykseen eduskunnalle opintoetuslaiksi ja eräksi muiksi laeiksi. Samalla toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n 2 momentin 8 kohdan kumoamista koskevan liitelain voimaantulosäännöksessä tulisi säätää siitä, että opintorahan oppimateriaalilisään, jota maksetaan opintoetuslain 96 §:n perusteella opintojen päättymiseen saakka, sovellettaisiin kuitenkin edelleen toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n 2 momentin 8 kohtaa sellaisena, kuin se olisi ollut voimassa kumoamislain voimaan tullessa.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että opintotuen asumislisän ja yleisen asumistuen välille olisi tarpeellista säätää regressimahdollisuudesta tilanteisiin, joissa opiskelija siirtyy asumisen tuen piiristä toiseen, esimerkiksi opiskelijan sairastuessa. Regressi selkeyttäisi tilannetta sekä tuensaajan että tukien toimeenpanijan kannalta ja vähentäisi raskaampia takaisinperintätilanteita. Menettely olisi myös tuensaajan kannalta ymmärrettävämpi. Vastaava regressisäännös on yleisen asumistuen ja eläkkeensaajan asumistuen välillä ja menettely on todettu toimivaksi.

Niemi Veli-Mikko
Sosiaali- ja terveysministeriö

Kangasjärvi Anu
Sosiaali- ja terveysministeriö